

Socialdepartementet
S2023/00244

Stockholm 7 augusti 2023

Remissvar över betänkandet En uppväxt fri från våld - En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Sammanfattning

Marie Cederschiöld högskola ser som helhet positivt på de övergripande mål för att förebygga och bekämpa våld mot barn som anges i betänkandet, samt på förslaget som lämnas gällande en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn.

Samtidigt har vi dock invändningar och ser att vissa frågor är otillräckligt utredda eller så saknas lämpliga förslag för att åtgärda de problem som finns idag.

Invändningarna rör förslaget avsnitt (15.5.2) att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att vart femte år genomföra prevalensundersökningar om våld mot barn, vilket i praktiken innebär att denna typ av studier flyttas från Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet till Folkhälsomyndigheten, vilket riskerar att undergräva en unik kunskapsutveckling kring våld mot barn. Vi vill också understryka betydelsen av att såväl de studier som är mer specifikt inriktade mot sexuellt våld mot barn som de nationella ”våld mot barn”-studierna fortsätter genomföras med regelbundenhet. Betänkandet gör inte tillräckligt tydligt att den systematiska kunskapsbas som finns idag bygger på båda dessa typer av studier av våld mot barn.

Otillräckligt utredda frågor eller avsaknad av lämpliga förslag handlar om socialtjänstens arbete och familjerättsliga tvister. Utan att invända mot slutsatsen att det främjande och förebyggande arbetet mot våld mot barn behöver stärkas menar vi att arbetet för att säkra redan våldsutsatta barns rätt till skydd och stöd inte ges en tillräckligt framskjuten plats i betänkandet och i de förslag som lämnas. Det handlar dels om otillräckliga förslag rörande kunskapsbaserat arbete i socialtjänsten såväl när det gäller utredning och bedömning som stöd och behandling för våldsutsatta barn, dels otillräckliga förslag rörande familjerättsliga utredningsprocesser samt tvister i domstol som berör våldsutsatta barn.

Invändningar

Vi instämmer i slutsatsen att det behövs en kontinuerlig kunskapsutveckling kring våld mot barn. Vi har dock två invändningar mot förslaget som lämnas i betänkandet (avsnitt 15.5.2) att i stället för att fortsätta med den ordning som rått hittills, ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att vart femte år genomföra prevalensundersökningar om våld mot barn. Som också kommenteras i betänkandet har denna typ av studier genomförts av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet under ett antal år, vilket har skapat en unik kunskapsbas om förekomsten av våld mot barn och dess utveckling över tid. I betänkandet anges att dessa tidigare studier ska beaktas av Folkhälsomyndigheten, men vi ser en uppenbar risk för att kontinuiteten i forskargruppen bryts och att en unik kunskapsbas undergrävs.

Vi vill också understryka betydelsen av att såväl de nationella ”våld mot barn”-studierna fortsätter genomföras med regelbundenhet, som de studier som är mer specifikt inriktade mot sexuellt våld mot barn. Betänkandet gör inte tillräckligt tydligt att den systematiska kunskapsbas som finns idag bygger på båda dessa typer av studier av våld mot barn.

Frågor som är otillräckligt utredda eller där lämpliga förslag saknas

I betänkandet betonas att det främjande och förebyggande arbetet mot våld mot barn behöver stärkas. Vi instämmer i den slutsatsen, men vi menar samtidigt att arbetet för att säkra redan våldsutsatta barns rätt till skydd och stöd behöver ges en än mer framskjuten plats i arbetet mot våld mot barn. Vi vill särskilt lyfta fram två områden där de förslag som lämnas är otillräckliga.

Det behövs mer utvecklade insatser för att säkra kunskapsbaserat arbete i socialtjänsten

I betänkandet framhålls våldsutsatta barns rätt till lättillgängliga och adekvata insatser till skydd, stöd och återhämtning, liksom betydelsen av att arbetet med våld mot barn bedrivs med hjälp av arbetsätt och metoder som har stöd i forskning. Vi instämmer. För att åstadkomma detta krävs dock mer utvecklade insatser än de förslag som lämnas i betänkandet.

Vi menar för det första att utredningen underskattar de utmaningar som socialtjänsten står inför när det handlar om att integrera praktik och forskning. Idag saknas en grundläggande infrastruktur för praktiktäna kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Den typ av integrering mellan forskning och praktik som kan ses inom hälso- och sjukvården (t.ex. kombinationstjänster eller karriärvägar och krav på akademisk kompetens för vissa cheftjänster eller ledningsuppdrag) saknas på del flesta håll när det handlar om socialtjänsten. Det stöd som landets 290 kommuner utvecklat för att främja forskning i den egna verksamheten är inte heller på långa vägar lika utvecklat som det arbete som bedrivs i regionerna. Utan att förringa de utmaningar som hälso- och sjukvården också står inför på området våld mot barn behöver politiken rikta särskilt uppmärksamhet mot de befintliga bristerna i förutsättningarna för att bedriva en kunskapsbaserad eller ”akademisk” socialtjänst, inklusive på området våld mot barn. Dessa generellt bristande förutsättningar när det gäller praktiktäna forskning inom socialtjänsten gör att i och för sig vällovliga förslag, som förslaget med särskilda medel avsedda för praktiktäna forskning om våld mot barn (att hanteras av Forte) och medel avsedda för praktiktäna forskning om förebyggande och främjande insatser (att hanteras av Folkhälsomyndigheten) (se avsnitt 15.5.3) riskerar att inte få de positiva effekter som avses.

En annan utmaning för kunskapsbaserat arbete mot våld mot barn som inte heller hanteras på ett tillfredsställande sätt i utredningen är det faktum att det idag saknas en nationell aktör med ansvar för att förvalta (beforska, utveckla och sprida) metoder för med stöd i forskning. Det finns idag en rad exempel på metoder och arbetssätt riktade till våldsutsatta barn vilka utvecklats i och/eller översatts och prövats i en svensk kontext med hjälp av offentliga medel, ofta med lovande resultat, men där det helt lämnas till enskilda aktörer – ofta beroende på enskilda forskares engagemang – att fortsätta forska och sprida metoden eller arbetssättet till socialtjänst och hälso- och sjukvård (Kognitiv behandling vid barnmisshandel/KIBB, föräldrastödsprogrammet Project Support, behandlingsmetoderna Child-Parent Psychotherapy/CPP och traumafokuserad kognitiv beteendeterapi TF-KBT samt det strukturerade metodstödet iRisK risk och skyddsbedömningar för våldsutsatta barn, för att nämna några exempel). För att säkra tillgång till adekvata metoder samt utveckla en robust kunskapsbas om fungerande arbetssätt och metoder i en svensk kontext behöver den situationen åtgärdas, men frågan om ansvaret för förvaltning behandlas knappt i betänkandet.

Problemen med familjerättsliga utredningsprocesser samt tvister i domstol som berör våldsutsatta barn behöver åtgärdas

Jämställdhetsmyndighetens relativt färsk genomgång av hur uppgifter om våld hanteras i familjerättsliga tvister pekar på allvarliga problem i synnerhet i de svenska domstolarnas praktik. Detta är bara den senaste i en rad rapporter och studier under de senaste decennierna som lyfter fram familjerettsfrågorna som en nyckelfråga när det gäller att skydda barn och säkra våldsutsatta barns tillgång till stöd och behandling, när det är en familjemedlem som utövar våld. De familjerättsliga frågorna behandlas dock mycket översiktligt i betänkandet. Vi saknar konkreta förslag som kan åtgärda de problem som finns idag när det gäller familjerättstvister och våld. Vi hade förväntat oss att förutsättningarna för att våldsutsatta barns rättigheter tillgodoses i familjerättsliga processer ägnas åtminstone lika mycket uppmärksamhet som barns rättigheter i brottmålsprocesser. Så är dock inte fallet, trots att domstolens beslut i en familjerättslig process har betydligt större påverkan på ett våldsutsatt barns fortsatta vardag än ett beslut i en brottmålsprocess.

För att illustrera de problem som behöver åtgärdas, ges här några exempel. Det finns idag stora brister i alla led i processen i familjerättsliga tvister som involverar våld mot barn. Barn är inte parter i målet och saknar egen företrädare i domstolen vilket lägger ett oerhört stort ansvar på domstolen att se till att barnets situation utreds ordentligt samt på socialtjänstens utredare att ge ett adekvat underlag för bedömningen av barnets bästa. Idag saknas dock forskningsbaserade metoder för socialtjänstens utredningar av våldsutsatta barn i familjerättsmanhang (jämfört med brottmål där det finns etablerade protokoll för barnintervjuer anpassade till brottmålskontexten och forskning om hur de tillämpas i Sverige), det saknas kompetenskrav och utbildning i exempelvis intervjumetodik i familjerättsliga utredningar (jämfört med de krav som ställs på barnutredare i brottmål och de utbildningar som de erbjuds), riskbedömningar baserade på metoder med stöd i forskning underordnas rättsliga rekvisit i domstolarna, och så vidare. Det finns heller inga etablerade arbetssätt som gör att domstolen kan ta del av barnets utsagor och göra en självständig bedömning av de uppgifter som barnet lämnar. Här är skillnaden mellan hanteringen av det berörda barnet i en brottmålsprocess och en familjerättsprocess oerhört påtaglig (jfr hur barnahuset fungerar i brottmål – motsvarande arbete för att låta barnet och domstolen komma närmare varandra saknas på familjerättsområdet). Det finns vidare idag

uppenbara problem med samordning inom socialtjänsten liksom mellan socialtjänsten och andra myndigheter, exempelvis när en brottmålsprocess, en barnavårdsutredning och en familjerättslig process pågår parallellt. Alla dessa problem behöver åtgärdas om även rättigheter för barn som utsätts för våld av en familjemedlem ska säkras.

För Marie Cederschiöld högskola

Digital signering

Roger Klinth
rektor